

Wstęp

*„Przeszłość zachowana w pamięci
staje się teraźniejszością”
Tadeusz Kotarbiński*

Historia Krzynowłogi Małej jest ciekawa i pełna tajemnic. Historię tę tworzą również placówki oświatowe działające na terenie Gminy Krzynowłoga Mała. Jednak w odniesieniu do Szkoły Podstawowej w Krzynowłodze Małej nie została ona w pełni udokumentowana. Wiedza o organizacji i funkcjonowaniu szkoły to jedynie fragmentaryczne zapiski porzucane po licznych publikacjach. Wiele informacji pozyskałam dzięki rozmowom z najstarszymi uczniami, nauczycielami i pracownikami tej szkoły. Pisząc tą monografię chciałam uchronić od zapomnienia ludzi, którzy przez wiele lat pracowali w szkole.

W celu prześledzenia historii placówki w latach 1937 – 2001 wykorzystywałam badania monograficzne. Monografia pozwala więc nie tylko na poznanie sposobów funkcjonowania badanej instytucji, lecz również ukazuje jej osiągnięcia i niepowodzenia. Pisząc monografię posługiwałam się : obserwacją uczestniczącą, badaniem dokumentów, analizą dzienników, kronik, protokołów, wywiadami.

Pragnę podziękować za pomoc wszystkim osobom, które udostępniły mi materiały, często zachowane jedynie w rodzinnych archiwach. W szczególności: Januszowi i Stanisławie Rykowski, Waławowi Krukowskiemu, Zdzisławowi Fidurskiemu, Łucji Niszcza, Małgorzacie Budnej, Wojciechowi Jaworskiemu i wszystkim byłym i obecnym nauczycielom Szkoły Podstawowej w Krzynowłodze Małej. Bez ich pomocy napisania niniejszej pracy byłoby niemożliwe.

Historia szkoły

Powstanie szkoły

Budowa szkoły w Krzynowłodze Małej rozpoczęła się około 1937 roku. Jest to informacja od najstarszych mieszkańców gminy, gdyż nie zachowały się dokumenty potwierdzające ten fakt. Jednakże informacja wydaje mi się bardzo wiarygodna, gdyż potwierdza ją wielu mieszkańców i nieliczni żyjący pracownicy ówczesnej szkoły. Pod budowę szkoły został zakupiony plac od niejakiego Szulca.

Niestety wybuch II wojny światowej w 1939 roku przerwał prace budowlane. Spora część ludności została wysiedlona a część nauczycieli wzięła czynny udział w walce z okupantem. Nastąpiła 6 – letnia luka w edukacji i przerwa w budowie szkoły. Poza tajnym nauczaniem, które objęło tylko niewielki odsetek dzieci i młodzieży przez prawie 6 lat nie było zupełnie czynne szkolnictwo na tych terenach. Te zaległości w nauce i kształceniu młodych pokoleń wymagały jak najszybszego zorganizowania oświaty. Pierwszym problemem było przygotowanie budynku szkolnego.¹ Po wyzwoleniu przed mieszkańcami gminy stanęło poważne zadanie przygotowania możliwych warunków do rozpoczęcia nauki w nowo wybudowanej szkole. Wyłonione przez ludność społeczne komitety rodzicielskie energicznie zabrały się do pracy. Znalazły zrozumienie i poparcie u władz wojskowych i cywilnych. Sprawy oświaty miały pierwszeństwo przed innymi.

Szkoła znajdowała się w budynku dwupiętrowym, na dole były 2 sale lekcyjne oraz pokój nauczycielski a na górze 4 sale i gabinet na pomoce dydaktyczne. Każda klasa wyposażona była w ławki, tablicę, 2 piece a na ścianach wisiały godło Polski i krzyż. Zajęcia odbywały się od 8.00 do 13.00. Lekcje trwały po 45 minut z 5 minutową przerwą. Zaopatrzenie szkół w ławki odbyło się systemem gospodarczym przy pomocy miejscowych stolarzy, którzy wykorzystując różnorodny materiał drzewny montowali je w sposób prowizoryczny, byle tylko dzieci miały przy czym siedzieć w szkole.² Szkołę zaczęto remontować na wiosnę 1945 roku a już na jesieni zabrzmiał w niej pierwszy dzwonek.

Szkoła podlegała nadzorowi Inspektoratu Szkolnego w Przasnyszu. Kierownikiem szkoły został Michał Obojski – polonista, późniejszy, wybitny chemik w Liceum Ogólnokształcącym w Przasnyszu. W budynku Liceum Ogólnokształcącego odsłonięte zostało dnia 10 listopada 2008 roku jego epitafium. W tym miejscu Obojski spędził ponad 30 lat. W latach 1953-1980 był on licealnym nauczycielem chemii. Kiedy był kierownikiem w szkole w Krzynowłodze małej wraz z małżonką Marianną Obojską mieszkali w szkole.

Kadrę pedagogiczną stanowili:

Roman Tadeusz
Bobińska Sabina
Sekuna Aleksandra
Emil Rykowski
Aniela Rykowska

¹ M. Rawa, Oświata w powiecie przasnyskim 1945 – 1975, Przasnysz 1985 s. 4 ²
Tamże, s. 7

Fot. 1. Nauczyciele i uczniowie szkoły w roku 1947. Nauczyciele od lewej: Aniela Rykowska, Emil Rykowski, Aleksandra Sekuna

Źródło: prywatne zbiory J. S. Rykowskich

Z powodu braku dokumentów z pierwszych lat działalności szkoły, poniżej przedstawiam wspomnienia byłej uczennicy tej szkoły pani Ireny Dębowskiej. Daje to nam przynajmniej po części obraz pierwszych lat działalności szkoły.

Wspomnienia o szkole Pani Dębowskiej Ireny – uczniocy w latach 1945 – 1951, późniejszej woźnej.

„ Poszłam do szkoły kiedy miałam 11 lat, wtedy wróciliśmy z rodzicami do Krzynowłogi po długoletnim wysiedleniu. W klasie były wtedy dzieci młodsze i starsze ode mnie. Siedzieliśmy w ławkach po dwoje, ławki były wąskie i często się łamały. Pamiętam że, na schodach nie było barierki i było bardzo niebezpiecznie, ale po jakimś czasie ktoś z rodziców, zamocował drewniane poręcze i już było lepiej. Przed lekcjami zawsze przed 8.00 na korytarzu była modlitwa a potem rozchodziliśmy się do swoich klas. Bardzo szanowaliśmy nauczycieli, byli dla nas wielkim autorytetem. Zawsze w niedzielę spotykaliśmy się przed szkołą aby razem z nauczycielem iść do kościoła (szliśmy w parach, dwójkami). Szliśmy ze swoim wychowawcą albo z Panem Obojskim – kierownikiem szkoły. Pamiętam też jak na urodziny Pana Obojskiego upleliśmy wieniec z kwiatów zebranych w lesie, postawiliśmy go następnego dnia przed pokojem nauczycielskim – bardzo się wtedy ucieszył.

Kiedy pracowałam jako woźna i palacz – było ciężko, musiałam napalić w 15 piecach, bo w każdej klasie było po 2 piece. Zawsze dzień wcześniej sobie przygotowywałam a następnego dnia przychodziłam o 3.30 rano i rozpalałam, bo o 8.00 musiało być już ciepło.

Podłoga była drewniana, bardzo ciężko się ją myło. Na korytarzu podłoga była cementowa więc tylko zamiatałam.

To była ciężka praca, ale atmosfera była przyjazna, uczniowie chętnie pomagali nosić węgiel, kierownik to też miły człowiek, zawsze wesóły, uśmiechnięty a że człowiek się napracowałam? W tamtych czasach wszyscy ciężko pracowali”

Nauczyciele byli potrzebni społeczeństwu i przez nie szanowani. Dzięki temu poważaniu pozostawiono ich w spokoju i na uboczu, nawet w okresie walk o utrwalenie władzy ludowej. Napady rabunkowe band zwykle omijały szkoły i nauczycieli z obawy przed utratą całkowitego zaufania miejscowej ludności.²

Rozwój szkoły w latach 1946 - 1970

W latach 1946 - 1970 kierownikiem szkoły był **Emil Rykowski**. Wraz z małżonką Anielą Rykowską zajął mieszkanie w szkole po panu Obojskim.

Radę Pedagogiczną stanowili:

Emil Rykowski – kierownik szkoły
Aniela Rykowska
Aleksandra Sekunówna
Sabina Bobińska
Aurelia Chodkowska
Walenty Chmieliński³

W późniejszych latach do grona pedagogicznego dołączyli:

Janusz Rykowski
Stanisława Rykowska
Halina Chmielińska
Wacław Krukowski
Teresa Szemplińska
Henryka Humięcka
Zofia Jaworska

² Tamże, s. 10

³ Protokoły z Posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1966 - 1970

Fot.2. Rada Pedagogiczna w roku 1968. Nauczyciele od lewej: Janusz Rykowski, Teresa Szemplińska, Aniela Rykowska, Emil Rykowski, Zofia Jaworska, Halina Chmielińska, Waclaw Krukowski, Halina Humięcka

Źródło: prywatne zbiory A. J. Rykowskich

Kierownik szkoły Emil Rykowski ukończył Seminarium Nauczycielskie w Mławie, Aniela Rykowska ukończyła Seminarium Nauczycielskie w Krakowie natomiast pozostali nauczyciele posiadali kursy nauczycielskie. Z biegiem lat część z nich dokończyła i zdobyła wykształcenie wyższe.

Tymczasem działalność szkoły ulegała stopniowemu doskonaleniu. Były one zaraz po wyzwoleniu na wsi jedynymi ośrodkami oświaty i kultury oraz zbiorowego życia towarzyskiego. Fundusze społeczne na wyposażenie szkoły zdobywano przez organizowanie imprez środowiskowych np. przedstawienia teatralne, zabawy taneczne. Po tylu latach okupacji ludność chętnie brała w nich udział. Poza korzyściami materialnymi, jakimi były uzyskane z tego rodzaju imprez fundusze na zakup sprzętu szkolnego, społeczeństwo miało okazję spotkać się na zabawie, zobaczyć przedstawienie czy występ artystyczny. Były to jedyne w tym czasie okazje do korzystania, chociaż w niewielkim zakresie, z tego rodzaju form kultury na tych terenach. Wtedy nie tylko nie było telewizorów, ale nawet radia, bo okupant wszystkie skonfiskował. Szkoła musiała wówczas spełniać pionierską rolę ośrodków oświaty i życia kulturalnego i faktycznie ją spełniała.⁴

Dzięki pozyskaniu funduszy z zabaw tanecznych, zakupiono nowe pomoce dydaktyczne, nauczyciele również wykonywali wiele potrzebnych im pomocy naukowych. Tych samodzielnie robionych było znacznie więcej gdyż nakłady finansowe na oświatę nie były zbyt duże. Kierownik szkoły kładł też duży nacisk by pomoce były jak najczęściej wykorzystywane na lekcjach.⁶

⁴ M. Rawa, Oświata w powiecie przasnyskim 1945 – 1975, Przasnysz 1985 s. 5-6⁶

Tamże, s. 7

W latach pięćdziesiątych zorganizowano w budynku szkoły 2 – letnią Szkołę Przystosowania Rolniczego. Kontynuowali tam naukę uczniowie mniej zdolni lub mający trudności z opanowaniem materiału. Uczęszczało tam około 30 uczniów.

Kierownik szkoły jeździł po wypłaty dla nauczycieli do Przasnysza rowerem. Przasnysz jest oddalony od Krzynowłogi Małej o 18 kilometrów, więc było to dla niego dość dużym wysiłkiem zważywszy że warunki atmosferyczne sprawiały, iż jazda nie zawsze była przyjemna. Zimą najczęściej korzystał z podwoły⁵.

Klasy były podzielone tematycznie na polski, matematykę, rosyjski, historię, geografę, fizykę, chemię. W roku szkolnym 1966/1967 w związku z reformą szkolną przybyła klasa VIII co spowodowało zwiększenie liczby uczniów i trudności z ulokowaniem w poszczególnych klasach. Religii uczył ksiądz Władysław Kamiński. Lekcje te odbywały się poza szkołą, w sali katechetycznej przy kościele. W latach późniejszych religii nauczał ks. Tadeusz Niestępski. W szkole zmieniono ławki na solidniejsze, te nowe miały siedzisko z pulpitem, w którym był otwór na kałamarz. Ławki były ustawione w trzech rzędach, z przodu klasy siedziały po dwie osoby w ławce natomiast z tyłu były ławki 6 – osobowe.

Fot. 3. Sala lekcyjna 1966 roku. Nauczyciel Janusz Rykowski

Źródło: prywatne archiwum W. Jaworskiego

W latach 50 w budynku szkoły utworzono przedszkole. Dla dzieci tych została przeznaczona jedna sala lekcyjna. Pierwszą nauczycielką w przedszkolu była Barbara Suchołubiak, a w późniejszych latach Janina Chmielińska. Dzieciom podawano dwa ciepłe posiłki gotowane przez panią Stefanię Kwiatkowską, która zajmowała się również sprzątniem w przedszkolu.

⁵ Podwoła - jedna z tak zwanych posług komunikacyjnych wynikających z prawa książęcego (łac. ius ducale), obowiązującego w średniowiecznych monarchiach patrymonialnych (np. w Polsce pierwszych Piastów). Polegała na obowiązku dostarczenia na potrzeby władcy lub jego ludzi koni wierzchowych.

W pierwszych latach po wojnie dzieci z sąsiednich wiosek przychodziły do szkoły piechotą, wielu uczniów nie posiadało obuwia więc przychodzili boso. Dla dzieci ubogich prowadzone było dożywianie. W kuchni szkolnej były gotowane zupy przez kucharkę – Franciszkę Bugaj. Natomiast aby wzmocnić słabe organizmy dzieci podawano im tran. Lekcje odbywały się przy lampach naftowych, a klasy ogrzewane były piecem kaflowym. Oświetlenie elektryczne założono w 1957 roku. W szkole obowiązywały mundurki w postaci granatowego fartuszka z białym kołnierzykiem. Na rękawie mundurka widniała tarcza z numerem szkoły. Najlepsi uczniowie mogli nosić tarczę z napisem "wzorowy uczeń". Nauczyciele ogromną wagę przywiązywali do zaszczepienia w swoich wychowankach dobrych manier i zasad poprawnego zachowania.

Za dobre wyniki w nauce i zachowaniu uczniowie otrzymywali nagrody w postaci dyplomów, książek, kredek, farb. Uczniowie pisali atramentem za pomocą piór w zeszytach szesnastokartkowych (tylko takie były dostępne), w szarych okładkach, które trzeba było obłożyć papierem. Uroczyste obchodzono ważne wydarzenia i święta państwowe i kościelne. Nauczyciele byli darzeni dużym szacunkiem, a na lekcjach panowała dyscyplina.

W tamtych czasach szkoła to nie tylko lekcje i nauka, ale również inne zajęcia i obowiązki. W siódmej i ósmej klasie obowiązkowo każdy uczeń jeździł przez cały tydzień na wykopki ziemniaków lub do pracy w sadzie. Zarobione pieniądze głównie przeznaczane były na wycieczki dla uczniów.

Liczba uczniów w pierwszych latach istnienia szkoły

Całkowita liczba uczniów uczęszczających do szkoły w latach powojennych nie jest znana, jednakże z prywatnych pamiętek kierownika szkoły Emila Rykowskiego, które udostępnił mi jego syn Janusz Rykowski (aneks, nr 2, 3) wynika, że liczba uczniów w poszczególnych klasach przedstawiała się następująco:

Rok 1948 – klasa VI – 44 uczniów

Rok 1948 – klasa VII – 37 uczniów

Rok 1949 – klasa V – 38 uczniów

Rok 1949 – klasa VII – 30 uczniów

Rok 1950 – klasa VII – 49 uczniów

Rok 1951 – klasa VI – 34 uczniów

Następne dane o liczbie uczniów w szkole i w poszczególnych klasach udało mi się zebrać od 1966 roku⁶.

Tabela 1. Liczba uczniów w latach 1964 – 1969.

Rok	Klasy (liczba uczniów)								Razem
	Kl. I	Kl. II	Kl. III	Kl. IV	Kl. V	Kl. VI	Kl. VII	Kl. VIII	
1964/65	32	31	20	35	41	41	33	-	233
1965/66	24	31	30	19	47	39	40	-	230
1966/67	19	28	29	29	34	44	36	20	239
1967/68	25	19	29	29	35	35	44	27	243
1968/69	16	25	22	28	39	33	36	36	235
1969/70	20	19	23	25	43	38	32	32	232

Źródło: Opracowanie własne na podstawie protokołów z Posiedzeń Rady Pedagogicznej z lat 1964 – 1970.

Liczebność w niektórych klasach była bardzo duża. Nie ulega wątpliwości, że taka ilość uczniów znacząco wpływała na jakość edukacji. Duża liczba uczniów sprawiła również, że nauczyciele dużo częściej korzystali z wykładowej formy prowadzenia zajęć, która pozwoliła na szybkie zrealizowanie założonego materiału, jednak bywa mniej efektywna względem uczniów.

⁶ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej odbytego w dniu 29.04.1965 w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

Z pewnością jest to, (przynajmniej po części) przyczyną dużego odsetka uczniów nie zdających do następnej klasy. Poniżej przedstawiam ilość uczniów nie uzyskujących promocji do następnej klasy i uczniów wyróżnionych (otrzymujących nagrody za dobre wyniki w nauce):

Tabela 3. Liczba uczniów którzy nie otrzymali promocji do następnej klasy i uczniów wyróżnionych w latach 1964 – 1969⁹.

Rok	Uczniowie drugorocznici	Uczniowie wyróżnieni
1964/65	7	7
1965/66	15	Brak danych
1966/67	12	5
1967/68	17	5
1968/69	20	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie protokołów z Posiedzeń Rady Pedagogicznej z lat 1964 – 1970.

Organizacje szkolne w latach 1946 – 1984

W życiu szkoły dużą rolę wychowawczą spełniały organizacje szkolne (uczniowskie). W naszej placówce oświatowej rozwój organizacji szkolnych zaznaczył się szczególnie w okresie powojennym. W miarę warunków i możliwości, w różnych okresach miały one różne osiągnięcia – bardziej lub mniej znaczące, w zależności od inicjatyw i zaangażowania uczniów i nauczycieli oraz od odgórnie stawianych wymagań. Za pośrednictwem owych organizacji szkoła dążyła do rozwijania u swoich wychowanków takich postaw społecznych, które kształtowałyby w nich umiejętność działania w kolektywie, odpowiedzialności, dyscypliny oraz społecznego zaangażowania. Poprzez działalność w różnych organizacjach szkolnych uczniowie mogli poznawać siebie oraz rozwijać swoje zainteresowania, sprawności i zdolności.

W latach powojennych w szkole zaczęły rozwijać się następujące organizacje.

- 1. Koło Odbudowy Warszawy** - zbierało składki na odbudowę stolicy, wzywając do współzawodnictwa szkoły sąsiadujące.¹⁰
- 2. Szkolna Kasa Oszczędności** - uczniowie chętnie lokowali drobne oszczędności w SKO, wpłaty były przyjmowane przez skarbników poszczególnych klas we wtorki i w piątki. Wpłacane przez dzieci pieniądze pochodziły przeważnie ze sprzedaży złomu, makulatury, butelek, hodowli królików a także z prac dorywczych w których uczniowie brali udział podczas wakacji. Członkowie SKO wykonywali gazetki na korytarzu związane z oszczędzaniem.¹¹
- 3. Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej** - organizowało akademie, imprezy propagandowe, takie jak obchody rocznic. Członkowie płacili składki (w latach 1968 – 1976 była to składka 5 zł.) a pieniądze przekazywane były do Wydawnictwa

Oświaty i Kultury w Przasnyszu. Koło TPPR sporządzało na korytarzu fotogazetkę na temat życia i działalności Włodzimierza Lenina. Na rocznicę Rewolucji Październikowej uczniowie uczyli się wierszy związanych z tą tematyką.

⁹ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1964 - 1969 w Krzynowłodze Małej

¹¹¹⁰ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1966 - 1986 w Krzynowłodze Małej

Członkowie organizacji prowadzili też korespondencję z dziećmi ze Związku Radzieckiego, uczniowie wymieniali się znaczkami, pocztówkami. Dbali też o prenumeratę czasopism radzieckich.⁷

4. **Spółdzielnia Uczniowska**, która prowadziła codzienną sprzedaż artykułów szkolnych i słodczy. Spółdzielcy prowadzili zeszyt utargów, dwa razy do roku odbywała się inwentaryzacja. Sklepek czynny był każdego dnia podczas przerw. Członkowie organizacji pomagali również uczniom słabym w nauce.

5. **Polski Czerwony Krzyż** – członkowie organizacji dbali o zaopatrzenie apteczki w leki, środki opatrunkowe. W razie potrzeby udzielali pierwszej pomocy. Co roku wybierana była drużyna, która obsługiwała apteczkę i prowadziła zeszyt przychodów i rozchodów leków. Członkowie PCK wykonywali gazetki na temat czystości, szkodliwego wpływu na organizm palenia papierosów i picia alkoholu. Urządzali różne akcje, pod takimi hasłami jak: „Starszy człowiek na jezdni”, „Pomoc przez krwiodawstwo”, „Klub wiewiórki”. Organizowali kontrole czystości rąk, głów i uszu wśród dzieci. Pełnili również codzienne dyżury na korytarzu i w klasach oraz dbali o czystość w ubikacjach. Z pierwszych składek PCK zakupiono wiadra miednice i mydło do klas.⁸

6. **Związek Harcerstwa Polskiego** – Drużyna liczyła około 30 członków, większość harcerzy posiadała mundurki. Zbiórki odbywały się przeważnie raz w miesiącu, jednakże frekwencja na nich słaba ponieważ jesienią i wiosną uczniowie byli zaangażowani do prac polowych, natomiast zimą był problem z dojazdem. Początkowo występowały też trudności w zorganizowaniu sali przeznaczonej na zbiórki. Poza tym praca przebiegała według ustalanego corocznie planu. Harcerze brali czynny udział w przygotowywaniu wszelkich apeli, organizowali wieczorki taneczne. Grupa harcerek tworzyła chór, którego opiekunem był Janusz Rykowski. Urządzano biwaki na których uczniowie świetnie się bawili oraz zdobywali nowe sprawności i stopnie harcerskie. Brali udział w Festiwalu Piosenki Harcerskiej. Obowiązki harcerzy to: dokarmianie ptaków zimą, pomoc w przygotowywaniu apelów, dbanie o porządek przy Pomniku 40 Pomordowanych. W latach 80 brali udział w akcji „Budowy Pomnika Matki Polki”. W latach późniejszych organizowali pomoc przy budowie szkoły.¹⁴

⁷ Tamże

⁸ Tamże
Tamże

Fot.4. Biwak harcerski w Grabowie Rzańcach pod opieką Janusza Rykowskiego w 1968 roku

Źródło: prywatne zbiory S. J. Rykowskich

7. **Drużyna Zuchów** – pracowała według ustalanego corocznie planu, organizowali wszelkiego rodzaju akcje np. „Oszczędny grosz”. Zuchy pracowali pod hasłem zdobycia praw „Czyszciszka”, „Kuchcika”. Razem z harcerzami spotykali się na zbiórkach przy wspólnym pieczeniu ziemniaka.⁹

8. **Towarzystwo Przyjaciół Dzieci** – utworzono w roku szkolnym 1966/67 - w ramach działalności służył dzieciom wymagającym ratunku i pomocy. Organizacja walczyła o dobro dzieci powracających z zesłania i obozów koncentracyjnych, osieroconych, żyjących w nędzy i poniżeniu, głodnych, bezdomnych, zaniedbanych edukacyjnie i wychowawczo, sprawiających trudności wychowawcze. Pierwszą akcją podjętą przez TPD było zorganizowanie zabawy tanecznej z której dochód przeznaczono na Dzień Dziecka. Kupiono drobne prezenciki pólśierotom i radio do szkoły. W następnym roku również zorganizowano zabawę taneczną a dochód przeznaczono na zakup książek do szkolnej biblioteki. TPD zajmowało się również akcją dożywiania dzieci podczas zimy. Z ciepłej kawy korzystało wówczas wiele dzieci. Organizacja zajmowała się również dowozem dzieci z dalszych wiosek do szkoły.¹⁰

⁹ Tamże

¹⁰ Tamże
Tamże

9. Samorząd Uczniowski – w skład Samorządu Uczniowskiego wchodziły przewodniczący poszczególnych organizacji szkolnych. Na początku roku szkolnego był opracowywany plan pracy, który był realizowany w danym roku. Odpowiedzialni za poszczególne zadania byli przewodniczący (uczniowie) organizacji. Pod przewodnictwem Samorządu Uczniowskiego organizowano apele, choinki szkolne, dokarmianie zwierząt.¹⁷

Klub Sportowy – powstał w 1973 roku. Pierwszym opiekunem była Zdzisław Fidurski. Grupa liczyła 24 chłopców, z najlepszymi wynikami w sporcie. Młodzież uczestniczyła w rozgrywkach sportowych – szkolnych, gminnych i powiatowych. Od początku zaczęli odnosić sukcesy, zakwalifikowali się do finału i półfinału w rozgrywkach powiatowych. Chłopcy chętnie przychodzili na treningi, jedyną przeszkodę był okres prac polowych, wówczas rodzice angażowali ich do prac w gospodarstwie. Członkowie KS opłacali składki w wysokości 1 zł. miesięcznie, które były przeznaczane na konserwację sprzętu sportowego i nagrody. W okresie zimowym przy pomocy Straży Pożarnej urządzali na stawie lub boisku lodowisko.¹¹ W latach późniejszych powstała żeńska drużyna sportowa składająca się z 27 dziewcząt, która również odnosiła sukcesy. Wszyscy członkowie KS brali udział w budowie boiska, bieżni, zajmowali się też konserwacją sprzętu sportowego. Prężnie rozwijająca się organizacja z czasem zmieniła nazwę na **Szkolny Klub Sportowy**. W latach 80 na zajęciach SKS uczniowie mogli uczestniczyć w następujących dyscyplinach sportowych: gimnastyka, tenis stołowy, lekka atletyka, piłka ręczna, piłka nożna i szachy. Sportowcy odnosili sukcesy na szczeblu powiatowym i wojewódzkim.¹²

Rozwój szkoły w latach 1970 – 1988

W latach 1970 – 1984 kierownikiem szkoły był **Wacław Krukowski**. W okresie od 1972 do 1984 pełnił również funkcję Gminnego Dyrektora Szkół ale jednocześnie sprawował funkcję kierowniczą nad szkołą w Krzynowłodze Małej. Jako Gminny Dyrektor sprawował nadzór pedagogiczny nad wszystkimi szkołami w gminie. Dyrektor miał do dyspozycji Gminny Zespół Ekonomiczno Administracyjny, w którego skład wchodził:

Sekretarka – zajmowała się zaopatrzeniem w bilety uczniów, robiła wpłaty do banku

Księgowa

Pomoc Księgowej

Kierownik ds. porządkowych – zajmował się woźnymi, palaczami oraz dokonywał drobnych napraw

Zespół ten prowadził na bieżąco: Księgę Ewidencji Dzieci, rejestr Uczniów, druki ścisłego zarachowania, oraz ogólnie zajmował się organizacją pracy w szkole.

W 1984 roku zlikwidowano stanowiska Gminnych Dyrektorów Szkół a powołano inspektorów Oświaty i Wychowania, na terenie gminy Krzynowłoga Mała został nim Wacław Krukowski. Natomiast dyrektorem szkoły został **Zdzisław Fidurski**, który pełnił tę funkcję do 1988 roku. Szkoła w tych latach była placówką macierzystą tzn. posiadała 3 filie: w Ostrowo Dylach, Grabowie Rzańcach oraz w Łojach.¹³

W Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej klasy były bardzo liczne, w latach 70 zdarzało się że uczniowie siedzieli po troje w ławkach dwuosobowych. W budynku szkolnym mieściła się Zasadnicza Szkoła Rolnicza, Szkoła Podstawowa i Przedszkole, przepełnienie powodowało że brakowało izb lekcyjnych. Do swojej dyspozycji szkoła miała 6 sal lekcyjnych, pomieszczenia na kancelarię i pokój nauczycielski. Brakowało pomieszczenia na

¹¹ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej 1974 rok w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

¹² Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej 1986 rok w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

¹³ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1970 – 1988 w Krzynowłodze Małej

szatnię i świetlicę. Uczniowie chodzili do szkoły również na popołudniową zmianę, były to dzieci z Krzynowłogi Małej lub z bliskich okolic. Dla uczniów z odległych miejscowości zorganizowano dowożenie do szkoły. Na początku był to ciągnik z przyczepą, a późniejszych latach dojeżdżali autobusem. Uczniowie z miejscowości odległych ponad 3 km. otrzymywali stypendia. Dzieci biedne i sieroty korzystały z zapomogi, a miesiącach zimowych organizowana była akcja „Szlanka mleka” – korzystało z niej 123 uczniów. Od 1984 roku szkoła prowadziła dożywianie dla tych dzieci poprzez wykupienie obiadów w klubie gastronomicznym „Bajka”.¹⁴ Początkowo były plany aby zorganizować świetlicę szkolną i tam prowadzić dożywianie, lecz brak pomieszczenia w szkole zniweczył plany i uczniowie nadal chodzili na obiady do klubu „Bajka”.

Podręczniki były kupowane przez szkołę i co roku przekazywane klasom młodszym. Zarówno nauczyciele jak i uczniowie dbali o dobry stan książek aby mogły jak najdłużej służyć młodszemu pokoleniu.¹⁵ W 1972 roku każdy uczeń w szkole został objęty ubezpieczeniem.

Biblioteką do 1972 roku zajmowała się Aniela Rykowska a w następnych latach Teresa Szemplińska, Zofia Jaworska. Z powodu słabych warunków lokalowych biblioteka pierwotnie znajdowała się w sali lekcyjnej, co sprawiało trudności w wypożyczaniu książek, gdyż można było korzystać tylko podczas przerw. Bibliotekarka dbała o wysoki poziom czytelnictwa w szkole. Była w stałym kontakcie z opiekunami poszczególnych klas, aby wspólnie aktywizować uczniów do czytania. Sporządzane były wykazy ilości przeczytanych książek przez uczniów. Na lekcjach wychowawczych prowadzone były pogadanki na temat czytelnictwa. Poziom czytelnictwa podnoszony był także przez organizowane akcje, takie jak: „Konkurs Miłośników Książki”. Biblioteka prowadziła również prenumeratę czasopism pedagogicznych dla nauczycieli takich jak: „Trybuna Mazowiecka”, „Życie szkoły”. „Głos Nauczycielski”. Nauczyciele chętnie korzystali z możliwości wypożyczania czasopism.¹⁶

Organizację roku szkolnego ustalała cała Rada Pedagogiczna. Na pierwszych w roku szkolnym posiedzeniach Rady Pedagogicznej kierownik przedstawiał projekt planu dydaktyczno – wychowawczego szkoły, rozkład materiału i planu obchodów i uroczystości obchodzonych w szkole. Plany zostawały przeanalizowane i podpisywane bądź modyfikowane przez Radę. Rok szkolny rozpoczynał się zawsze uroczystym odśpiewaniem hymnu, wysłuchaniem przez radio przemówienia Ministra Oświaty, przemówieniem kierownika szkoły oraz powitaniem klasy pierwszej. Na posiedzeniach Rady Pedagogicznej kierownik szkoły zawsze przypominał o częstym wykorzystywaniu pomocy naukowych. Mówił, że powinny być lekcje powtórzeniowe, ale zawierać nowe elementy wiedzy. Zwracał uwagę na częste sprawdzanie zeszytów, gdyż to podnosi estetykę pisma i zwalcza błędy. Zawsze nakłaniał nauczycieli aby przygotowywali się do lekcji i aby ciągle poszerzali swoją wiedzę. Kierownik przyglądał się pracy nauczyciela poprzez częste hospitacje, oceniał jego kontakt z uczniami i stosowane metody pracy. Z protokołów z posiedzeń Rady Pedagogicznej wynika iż, kierownik szkoły Waław Krukowski cieszył się uznaniem i szacunkiem wśród grona pedagogicznego. Jedną z nauczycielek określa go jako „Konsekwentny w stosunku do

¹⁴ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1983 – 1986 w Krzynowłodze Małej

¹⁵ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1970 – 1988 w Krzynowłodze Małej

¹⁶ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1971 – 1972 w Krzynowłodze Małej

nauczycieli ale jednocześnie koleżeński i wyrozumiały, pracowity i świeci przykładem. Udziela się społecznie, bierze czynny udział w zebraniach organizacji szkolnych, społecznych i politycznych”¹⁷.

Nauczyciele podejmowali też działania mające na celu wspieranie uczniów słabych w nauce poprzez organizowanie pomocy koleżeńskiej. Dawała ona uczniom słabszym szansę poprawienia ocen, natomiast dobrzy uczniowie utrwalali sobie materiał, uczyli się też odpowiedzialności za drugiego człowieka i rozwijali koleżeństwo. Uczniowie mniej zdolni, z zaburzeniami rozwojowymi, z odchyleniami, mikrodefektami byli otoczeni szczególną troską przez nauczyciela. Wychowawca prowadził zeszyty obserwacyjne, gdzie wpisywane były uwagi okresowe. W roku szkolnym 1983/84 zorganizowano w szkole punkt logopedyczny gdzie prowadzone były zajęcia dla dzieci z wadami wymowy. Lekcje te prowadzone były przez specjalnie przeszkolonych pedagogów. Nauczyciel był też w stałym kontakcie z Poradnią Wychowania Zawodowego, z którą współpracował w zakresie poradnictwa. Poradnia organizowała także przyjęcia do szkół średnich. Dzieci zdolne również doskonaliły swoje umiejętności poprzez branie udziału w olimpiadach przedmiotowych, konkursach recytatorskich. Dzieci uczęszczały na kółka zainteresowań, takie jak: matematyczne, krajoznawczo turystyczne, jęz. rosyjskiego, recytatorskie, koło sportowe, chór szkolny, a także na zajęcia wyrównawcze. Cała rada pedagogiczna dbała o dobry kontakt z uczniami, zdarzało się że w czasie przerw nauczyciele pełniący dyżury na korytarzach szkolnych prowadzili z nimi rozmowy wychowawcze.¹⁸

Rada pedagogiczna starała się organizować dzieciom **czas wolny**, oprócz działalności wszelkich organizacji i kół zainteresowań, nauczyciele przy współudziale straży pożarnej zorganizowali dzieciom lodowisko na boisku szkolnym. Organizowano też wycieczki dla uczniów między innymi do Warszawy, Wyszkowa, Olsztyna, w Góry Świętokrzyskie. Często odbywały się krótkie wycieczki po najbliższej okolicy, takie jak: do Spółdzielni Mleczarskiej, do Urzędu Gminy, do Banku Spółdzielczego, do weterynarii. Dzięki staraniom nauczycieli powstało w 1984 roku kółko teatralne. Mieściło się w Gminnym Ośrodku Kultury i prowadziła je specjalizująca się w tej dziedzinie niejaka Górniak. Uczestnicy koła uczestniczyli w olimpiadach recytatorskich i odnosili sukcesy.¹⁹

¹⁷ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1983 – 1986 w Krzynowłodze Małej

¹⁸ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1970 – 1971 w Krzynowłodze Małej

¹⁹ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1970 – 1988 w Krzynowłodze Małej

Fot. 5. Wycieczka do Kopalni Soli w Wieliczce. Nauczyciele od lewej: Łucja Niszcza, Zdzisław Fidurski, Stanisława Rykowska, Kazimierz Wódkiewicz

Źródło: prywatne zbiory S.J. Rykowskich

W budynku szkoły podstawowej dokonano również **poprawy warunków nauki i otoczenia szkoły**. W roku 1974 położono chodnik do ubikacji szkolnej, oraz został założony ogródek szkolny. Również w latach 70 zostały zakupione nowe ławki i krzeselka dla uczniów, dopasowane do wieku. Posadzono kwiaty i żywopłot wokół szkoły. Zaangażowali się w to uczniowie i drużyna harcerska, która zajęła się również pielęgnacją roślin. Uczniowie dbali również o czystość w klasach, w czasie przerw wietrzyli sale, sprząтали papierki na korytarzu, oraz dbali o porządek w ubikacjach.²⁰

W 1984 roku wykopano przy szkole studnię głębinową, a w następnych latach doprowadzono do szkoły wodę bieżącą. Szkoła posiadała więc podstawowe warunki sanitarno – higieniczne, zakupiono też mydło i ręczniki.²¹

W roku 1974 rozpoczęto budowę boiska szkolnego. Na nowopowstałym boisku uczniowie mieli do dyspozycji, skocznię, bieżnię, drążek do równoważni i zwisów, boisko do piłki nożnej, ręcznej i siatkowej. Dokupiono również chorągiewki, szarfy i woreczki oraz stroje sportowe. Odmalowano sprzęt sportowy znajdujący się na boisku.²² **Fot.6. Budynek szkoły w 1982 roku.**

²⁰ Tamże

²¹ Tamże

²² Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1974 – 1975 w Krzynowłodze Małej

Źródło: prywatne zbiory W. Jaworskiego

Dyrekcja szkoły zachęcała grono pedagogiczne do podnoszenia swoich kwalifikacji. **Nauczyciele doskonalili się zawodowo** poprzez brań udziału szkoleniach ideologicznych oraz konferencjach ogniskowych dla nauczycieli. W 1973 roku podczas posiedzenia Rady Pedagogicznej kierownik szkoły wydał zalecenie w sprawie dokoształcenia się wszystkich nauczycieli w Studium Pedagogicznym lub w Wyższej Szkole Nauczycielskiej.²³ W roku 1974 wykształcenie kadry nauczycielskiej przedstawiało się następująco:

10 nauczycieli - Studium Nauczycielskie
6 nauczycieli – Liceum Pedagogiczne

Kierownik szkoły Waław Krukowski ukończył Studium Nauczycielskie, ale w 1974 roku podjął studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie.

Od 1972 roku były prowadzone profilaktyczne badania lekarskie. Były prowadzone regularnie - dwa razy do roku – na początku i na końcu roku szkolnego. Pomagały one w ocenie:

- indywidualnej oceny stanu zdrowia i rozwoju uczniów,
- kwalifikacji do zajęć wychowania fizycznego i sportu szkolnego,
- zdrowotnej gotowości szkolnej uczniów,

Komitet Rodzicielski zawsze służył pomocą we wszelkich działaniach podejmowanych przez szkołę. Organizowano zabawy taneczne z których dochód przeznaczany była na cele szkolne, finansowano wyjazdy uczniów na zawody sportowe, kupowano nagrody dla zwycięzców olimpiad. Rodzice pomagali również przy budowie boiska.

²³ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1973 – 1974 w Krzynowłodze Małej

Rozbudowa szkoły

W latach 80 szkoła borykała się z problemem braku sal lekcyjnych, uczniowie mimo że przychodzili na dwie zmiany nie mieli odpowiednich warunków do nauki. Dzięki staraniom gminnego dyrektora szkół Wacława Krukowskiego i dyrektora szkoły w Krzynowłodze Małej Zdzisława Fidurskiego w roku 1988 pozyskano fundusze i podjęto inicjatywę rozbudowy szkoły. Pod rozbudowę przeznaczono część boiska szkolnego.

Szkoła wzbogaciła się o nowe pomieszczenia.

Na parterze dobudowano:

- hol i szatnie
- salę lekcyjną
- pomieszczenie sprzątaczek
- 3 łazienki
- 3 pomieszczenia pomocnicze
- 2 magazynki
- Komunikację
- jadalnię z wydawką
- pokój nauczycielski
- pokój dyrektora
- wiatrołap
- 2 pomieszczenia techniczne
- kotłownię
- skład żużla
- skład opału

Na piętrze znajdowały się:

- hol
- komunikacja
- 6 sal lekcyjnych
- biblioteka
- 4 zaplecza
- 2 łazienki
- 2 magazynki

Łączna powierzchnia dobudowanej szkoły wynosiła 1550,78 m².²⁴

Dzięki zaangażowaniu pracowników szkoły i pomocy władz administracyjnych i oświatowych następowała poprawa warunków nauki i pracy, a kolejne remonty przyczyniały się do poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny w szkole.

²⁴ Dokumenty dot. Termomodernizacji budynku wydane przez Starostwo Powiatowe w Przasnyszu

Rozwój szkoły w latach 1988 – 1999

W latach 1988 – 1999 funkcję dyrektora szkoły pełniła **Lucja Niszcza**k. Jej kadencja przyniosła wiele zmian w funkcjonowaniu szkół których przyczyną szereg przemian w naszym kraju. Narodziny III Rzeczypospolitej, pełna suwerenność, reformy gospodarcze, to tylko niektóre z najważniejszych zmian, jakie dokonały się w tych latach.

W dziedzinie oświaty, również przeprowadzono rozliczne reformy. Do tradycji szkolnej weszły takie uroczystości jak: obchody Święta Niepodległości, rocznice uchwalenia Konstytucji 3 maja, opłatki klasowe, czy akcja "Sprzątanie świata". Po ponad trzydziestu latach do szkoły powróciły lekcje religii. Wreszcie na skutek reformy systemu edukacji z 1999 roku, szkoła została przekształcona z ośmio- na sześcioklasową Szkołę Podstawową i trzyletnie Gimnazjum. Obie szkoły mieściły się w jednym budynku

Szkoła w tych latach była jednozmiannowa, wyposażona w niezbędne pomoce dydaktyczne. Kadra pedagogiczna starała się podejmować działania adekwatne do potrzeb uczniów. Prócz obowiązkowych zajęć dydaktycznych prowadzone były koła zainteresowań, społeczne zajęcia wyrównawcze oraz zajęcia sportowe. Uczniowie ze specyficznymi trudnościami dydaktyczno – wychowawczymi systematycznie kierowani są na badania do PPP w Przasnyszu.

W latach 90 w szkole prężnie działały **kółka przedmiotowe i kółka zainteresowań**. Dzieci miały możliwość nie tylko uczestniczenia w zajęciach edukacyjnych ale również ciekawego spędzenia wolnego czasu na zajęciach pozalekcyjnych. Były to koła : biologiczne, matematyczne chemiczne, teatralne, działały też zespoły wyrównawcze. Dzięki istnieniu kół zainteresowań uczniowie poszerzali swoją wiedzę i startowali w wielu konkursach przedmiotowych, olimpiadach osiągając wysokie miejsca na szczeblu powiatowym, wojewódzkim i rejonowym. Dla uczniów klas VIII zostały zorganizowane dodatkowe zajęcia z języka polskiego i z matematyki, przygotowujące do egzaminów wstępnych do szkoły średniej. Za zajęcia dodatkowe nauczyciele często nie otrzymywali zapłaty, jednakże nie zniechęcało ich to do dalszego wysiłku wkładanego w podnoszenie poziomu edukacji tych dzieci.²⁵

Funkcja wychowawcza i opiekuńcza była realizowana poprzez:²⁶

wychowanie zdrowotne – polegało na klasyfikacji uczniów według grup dyspenseryjnych, fluoryzacja, lakowanie zębów, szczepienia 7 i 10- latków zapobiegające chorobom zakaźnym, badania bilansowe. Dzięki współpracy z Ośrodkiem Zdrowia organizowane były pogadanki na temat znaczenia higieny osobistej w życiu człowieka. Pielęgniarka przedstawiała uczniom prawidłowe planowanie dnia pracy i wypoczynku, ujemnego wpływu nikotyny i alkoholu oraz drogi zakażenia wirusem HIV. Dyrekcja szkoły zapraszała też policjantów aby

²⁵ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1990 - 1995 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

²⁶ Tamże

przybliżyli uczniom zasady bezpiecznego poruszania się na drodze, oraz bezpieczne organizowanie zabaw podczas wypoczynku.²⁷

wychowanie ekologiczne – polegało na organizowaniu wycieczek ukazujących piękno przyrody, dokarmianie ptaków zimą, wykonywanie gazetek o ochronie środowiska. Organizowane były pogadanki na temat wpływu człowieka na życie przyrody, racjonalnego wykorzystywania zasobów przyrody oraz znaczenie ochrony roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem.²⁸

wychowanie prorodzinne – na spotkaniach z rodzicami wychowawcy przedstawiali model „zdrowej rodziny”, spotkania te odbywały się w klasach przy okazji „Dnia Dziecka”, „Dnia Matki”. Przeprowadzane były pogadanki na temat zapobiegania niepowodzeniom szkolnym, radzenia sobie z trudnościami wychowawczymi. Propagowane były wśród uczniów postawy opiekuńcze wobec osób starszych, odpowiedzialność za własne czyny. Odbywały się również wspólne wycieczki z udziałem dzieci, rodziców i nauczycieli.²⁹

kultura regionalna – w tym zakresie organizowane były konkursy pt. „Co wiesz o swoim regionie?”. Na lekcjach środowiska, języka polskiego nauczyciele klas I-III przybliżali wiadomości o rodzinnej miejscowości, gminie, województwie. Kulturowane były tradycje związane z różnymi świętami regionalnymi, pielęgnowanie obyczajów na których wyrosło nasze pokolenie, troska o pamiątki narodowe. Uczniowie starszych klas redagowali gazetkę szkolną.³⁰

Nauczyciele starali się być w stałym kontakcie z rodzicami. Jak wynika z protokołów posiedzeń Rady Pedagogicznej informowali oni pisemnie (w formie zwrotnej poczty) rodziców o przewidywanych stopniach niedostatecznych na miesiąc przed zakończeniem każdego semestru. Kontakt ten był odnotowany w dziennikach lekcyjnych. Oprócz zebrań okresowych, semestralnych nauczyciele spotykali się z rodzicami indywidualnie, na terenie szkoły oraz składali wizyty domowe.³¹

Biblioteka szkolna w miarę swoich możliwości, poszerzała swoje zbiory poprzez zakup nowych książek (szczególnie lektur). Jej podstawową funkcją było propagowanie czytania książek i uczestnictwa uczniów w życiu biblioteki. Do form aktywizowania czytelnictwa i rozwijania kultury czytelniczej uczniów należały pogadanki, wystawki, kiermasz książek, wyszczególnianie klas i uczniów wyróżniających się największą liczbą przeczytanych książek. W zakresie pracy pedagogicznej opiekun biblioteki Elżbieta Chmielińska zorganizowała koło aktywu bibliotecznego, które uczyło i przysposabiało chętnych do pracy bibliotekarza. Biblioteka funkcjonowała według rocznego planu pracy. Przysposobienie czytelnicze i informacyjne uczniów odbywało się zgodnie z harmonogramem w którym zawarte były tematy zajęć dla poszczególnych klas. Do zajęć wykorzystywane były pomoce

²⁷ Tamże

²⁸ Tamże

²⁹ Tamże

³⁰ Tamże

Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 16 czerwca 1998 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

³¹ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1990 - 1995 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

dydaktyczne: zestawy książek, tablice informacyjne, encyklopedie, słowniki, katalogi. Bibliotekarka informowała wychowawców klas o stanie czytelnictwa ich wychowanków, oraz omawiała działalność biblioteki na posiedzeniach Rady Pedagogicznej. Do biblioteki szkolnej dostęp mieli uczniowie, nauczyciele, inni pracownicy szkoły i przedszkola, korzystali z niej również byli absolwenci szkoły.³²

Nadal działały takie **organizacje** jak: PCK, ZHP, Zuchy, LOP, Spółdzielnia Uczniowska, Samorząd Szkolny i SKS. Działalność PCK, ZHP, Zuchy, Spółdzielnia Uczniowska i Samorząd szkolny prowadził taką samą działalność jak w latach ubiegłych, które opisywałam w rozdziale 2.2.2. Natomiast poniżej przedstawiłam rozszerzoną działalność SKS i nową organizację LOP.

Liga Ochrony Przyrody – ogólnopolskie stowarzyszenie, którego celem jest ochrona przyrody. Członkowie organizacji uczestniczyli w akcjach zalesiania i zadrzewiania z okazji „Dni Lasu” obchodzonych w kwietniu i maju. Organizowali spotkania z leśnikiem, propagowali stroiki świąteczne zamiast choinek, które wręczali ludziom starszym na terenie gminy. Organizowali zebrania poświęcone problemom ochrony środowiska. Przygotowywali konkursy z nagrodami o tematyce związanej z ochroną środowiska. Urządzali też kąciki ochrony przyrody ze wskazówkami dla turystów jak zachować się w obszarach leśnych.³³

SKS – co roku swoją działalność SKS rozpoczynał uroczystą inauguracją roku szkolnego. Organizacja liczyła 66 członków w tym 31 dziewcząt. Opiekunem był Wojciech Jaworski. Jego podopieczni osiągnęli wysokie wyniki na szczeblu powiatowym i wojewódzkim w następujących dyscyplinach:³⁴

- Piłka ręczna
- Trójbój
- Biegi przełajowe
- Piłka nożna
- Tenis stołowy
- Wieloboje ukierunkowane

Na uwagę zasługuje samorząd uczniowski, który aktywnie włączał się w pracę szkoły. Jego zakres działań obejmował:

- Opracowywanie regulaminu dyżurnego szkoły
- Organizowanie pomocy uczniom zagrożonym w nauce
- Organizowanie imprez szkolnych (choinki szkolnej, dyskotek)
- Przygotowywania gazetek szkolnych
- Organizacja i uczestnictwo w apelach szkolnych

Działalność opiekuńcza szkoły przejawiała się w następujących dokonaniach:

³² Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 16 czerwca 1998 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

³³ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 13 czerwca 1991 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

³⁴ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 13 czerwca 1991 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

Uczniowie z rodzin najuboższych otrzymywali pomoc materialną z Gminnego Ośrodka Funduszu Pomocy Społecznej i Zarządu Wojewódzkiego PCK, które zorganizowało dożywianie dzieci oraz zbiórkę odzieży. Natomiast GOPS dla uczniów najuboższych zapewniał pomoc materialną w postaci zasiłków celowych na książki, przybory szkolne, odzież, opał oraz letni wypoczynek dzieci. Uczniowie otrzymywali wsparcie również ze strony szkoły. Pedagog szkolny Janina Fidurska była w stałym kontakcie z tymi uczniami i rozpoznając ich potrzeby pomagała zakupując podręczniki i przybory szkolne, organizowała dla nich zbiórkę odzieży. Pedagog szkolny zajmowała się nie tylko niesieniem pomocy materialnej, ale także sprawami ogólnie wychowawczymi, profilaktyką wychowawczą i pracą korekcyjno – wyrównawczą. Szkoła opłacała za uczniów biednych składki na ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków a także uczniowie ci byli zwalniani ze składek komitetu rodzicielskiego.³⁵

Warunki lokalowe szkoły znacznie się poprawiły gdy w 1992 roku oddano do użytku nowo wybudowaną część szkoły. Nauczyciele chętnie służyli pomocą w wszelkich pracach: malowaniu, porządkowaniu klas, naprawiali też klamki i zamki w drzwiach. Szkoła otrzymała od Nadleśnictwa 20 m drzewa z którego zostały zrobione podłogi w nowej części budynku. Dużym wkładem pracy w zagospodarowanie nowej części budynku jak również podnoszeniu wyglądu estetycznego terenu szkoły wyróżnił się Zdzisław Fidurski i Wojciech Jaworski. W starej części szkoły również w miarę możliwości finansowych dokonywano drobnych remontów, jednakże naprawy wymagał też dach, brak było instalacji odgromowej a piece kaflowe były czasami po kilka razy w sezonie grzewczym naprawiane przez rodziców.³⁶

Dzięki rozbudowie szkoły była możliwość zorganizowania świetlicy szkolnej, gdzie uczniowie oczekujący na autobus w okresie zimowym mogli skorzystać ze szklanki gorącej herbaty, a czas umilały im gry i zabawy przygotowane przez nauczycieli.

W 1999 r. rozpoczęto w Polsce wieloletnią, kompleksową i radykalną reformę programów i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz struktury ustroju szkolnictwa. Dyrektor szkoły Łucja Niszczyk na posiedzeniu Rady Pedagogicznej 20 kwietnia 1999 roku zapoznała nauczycieli z Ustawą z dnia 8 stycznia 1999 roku dotyczącą przepisów wprowadzających reformę ustroju szkolnego. Dotyczyła ona tworzenia i funkcjonowania sześcioletnich szkół podstawowych i trzyletnich gimnazjów, oraz obowiązku szkolnego realizowanego w szkołach. Z dniem 1 września 1999 roku uczniowie klas I – VI dotychczasowych szkół podstawowych stają się uczniami odpowiednich klas sześciolletniej szkoły podstawowej. Natomiast uczniowie którzy ukończyli klasę VI stają się uczniami I

³⁵ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1990 - 1995 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

³⁶ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 17 czerwca 1996 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

klasy gimnazjum. Dyrektor zapoznała również nauczycieli z Ramowym Statutem Publicznej Sześciolletniej Szkoły Podstawowej oraz Ramowym Statutem Publicznego Gimnazjum.³⁷

Po wprowadzeniu reformy oświaty w 1999 r. system nauczania uległ zmianie. Nauczanie w szkole podstawowej obejmuje nauczanie zintegrowane w kl. I - III oraz nauczanie blokowe w kl. IV - VI. Uczeń po ukończeniu 6 - letniej szkoły podstawowej i otrzymaniu świadectwa ukończenia Szkoły Podstawowej kontynuuje obowiązkową naukę w gimnazjum. Po ukończeniu gimnazjum może kształcić się dalej w szkołach średnich.

Szkoła w latach 1999 – 2001

Wraz z wejściem w życie reformy systemu oświaty, w dniu 1 września 1999 roku, szkołę podstawową w Krzynowłodze Małej objęły liczne zmiany dotyczące jej zarządzania, finansowania, nadzorowania. Zmieniły się też programy kształcenia, system oceniania, rozwój zawodowy nauczycieli i struktura szkoły. W latach 1999-2001 szkoła funkcjonowała pod nazwą: Zespół Szkół w Krzynowłodze Małej.

Funkcję dyrektora szkoły w tych latach pełniła **Anna Kołakowska** a funkcję zastępcy dyrektora **Małgorzata Budna**.

Nauczyciele zapoznali się z podstawami programowymi oraz opracowali rozkład realizacji materiału. W klasach I – III przy nauczaniu zintegrowanym każdy nauczyciel opracował program wychowawcy uczący szczególnie szacunku, dialogu, postaw patriotycznych. Natomiast w klasach IV – VI obok przedmiotów i ścieżek przedmiotowych wprowadzono ścieżki edukacyjne o charakterze wychowawczo – dydaktycznym. Rada Pedagogiczna w porozumieniu z przedstawicielami Komitetu Rodzicielskiego i Samorządu Uczniowskiego opracowała i uchwaliła Wewnątrzszkolny Regulamin Oceniania Zachowania Ucznia Zespołu Szkół W Krzynowłodze Małej. Regulamin uwzględniał kryteria punktacyjne, bilansowane w każdym semestrze. Uczniowie założyli zeszyty klasowe do punktacji zachowania, natomiast nauczyciele motywowali ich do zdobywania punktów poprzez aktywny udział w życiu klasy, szkoły, środowiska, uczestnictwa w konkursach olimpiadach oraz zawodach sportowych.³⁸

W szkole nadal aktywnie pracował Samorząd Uczniowski. Uczniowie przygotowywali gazetki szkolne, brali udział apelach, zorganizowali radiowęzeł szkolny, organizują zbiórką pieniędzy na cele charytatywne. Prowadzony jest też Sklepik Uczniowski, uczniowie mogą tam kupić bułeczki słodcze, napoje oraz artykuły szkolne. Wychowawcy klas I – VI organizują gorącą herbatę dla uczniów. Dzieci z rodzin najuboższych otrzymywali bułki słodkie zakupywane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Szkoła nadal nieodpłatnie ubezpiecza od następstw nieszczęśliwych wypadków uczniów z rodzin o bardzo trudnych warunkach materialnych. Uczniowie z rodzin wielodzietnych, ubogich otrzymują stypendia w

³⁷ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 8 stycznia 1999 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

³⁸ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w dniu 6 grudnia 1999 r. w Zespole Szkół w Krzynowłodze Małej

kwocie 50 zł. Szkoła współpracuje z Poradnią Psychologiczno – Pedagogiczną w Przasnyszu kierując tam uczniów mających duże trudności w nauce lub sprawiających trudności wychowawcze. Uroczystości szkolne odbywają się zgodnie z harmonogramem i są przygotowywane bardzo starannie i z bogatą treścią merytoryczną.³⁹

Dzieje szkoły po 2001 roku

Remonty i renowacje w szkole

Budynki gimnazjum i szkoły podstawowej w Krzynowłodze Małej tworzą jeden kompleks. Szkoła podstawowa mieści się w starej części zbudowanej w 1937 r. W roku szkolnym 2010/2011 uczy się w niej 197 uczniów w 6 klasach, 20 dzieci w oddziale „0” oraz 30 dzieci w Punkcie Przedszkolnym. Dyrektorem szkoły jest **Małgorzata Budna**. **Fot. 7.**

Budynek szkoły

Źródło: zbiory własne

Kadencja kolejnego dyrektora, Małgorzaty Budnej, przynosi znaczące przeobrażenia w placówce zmierzające z jednej strony do unowocześniania nauczania, a z drugiej do podwyższenia standardów pracy w samej szkole. Podniesiono więc poziom nauki uczniów oraz wykształcenia nauczycieli. Również w tym okresie w budynkach szkolnych przeprowadzone zostały ważne renowacje podnoszące jakość codziennej pracy. Dokonano kapitalnego remontu instalacji elektrycznej, zmieniono lampy oświetleniowe, wymieniono okna, odnowiono elewację budynku oraz sukcesywnie wymieniono umeblowanie klasopracowni⁴⁰. W 2007 roku powstało również nowe boisko sportowe, bieżnia

³⁹ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 1999 - 2001 r. w Zespole Szkół w Krzynowłodze Małej

⁴⁰ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w dniu 22 czerwca 2002 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

lekkoatletyczna, rzutnia i skocznia. Boisko zostało uroczyście oddane do użytku, przecięcie wstęgi nastąpił 10 listopada przez Wójta Gminy Adama Baławskiego i dyrektora Delegatury Kuratorium Oświaty w Ostrołęce Wojciech Domańskiego. Wymiary wielofunkcyjnego boiska wynoszą 64 na 25 metrów. Obiekt kosztował gminę 570 tyś. zł. W październiku 2010 roku został utworzony plac zabaw dla uczniów szkoły i przedszkola, współfinansowany ze środków dotacji dla gmin w ramach programu rządowego „Radosna Szkoła”.

Fot. 8. Plac Zabaw

Źródło: zbiory prywatne

W szkole powstał również radiowęzeł oraz uruchomiono stołówkę szkolną. Ze stołówki korzystają uczniowie wnoszący opłaty indywidualnie lub, których dożywianie finansuje: GOPS. Wreszcie w roku szkolnym 2005/2006 uruchomiona została pracownia komputerowa. W roku szkolnym 2001/2002 w budynku wymieniono okna na ten cel pozyskano środki z budżetu gminy.⁴¹ Od 1.09.2008 roku powstał w szkole Punkt Przedszkolny dla dzieci 3,4,5letnich, na ten cel zostały zaadoptowane pomieszczenia po mieszkaniach dawnych nauczycieli. Dzieci przebywają w punkcie przedszkolnym od 7.00 – 16.00.⁴²

⁴¹ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w dniu 22 listopad 2001 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

⁴² Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w dniu 27 wrzesień 2008 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

Fot. 9. Sala dla dzieci z Punktu przedszkolnego

Źródło: zbiory prywatne

Ze środków własnych szkoły wymalowano korytarze szkoły. Sale lekcyjne zostały pomalowane dzięki dobrej współpracy wychowawców klas z rodzicami, którzy służyli pomocą przy malowaniu jak również nie szczędzili środków finansowych na ten wyposażenie sal lekcyjnych. Dyrektor szkoły składała podania o pomoc materialną do SM „Mazowsze” oraz do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Instytucje te wsparły finansowo zakup komputerów do sali informatycznej.⁴³ Dla sponsorów szkoły zostało zorganizowane spotkanie na którym uroczyście społeczność szkoły podziękowała z ich bezinteresowną pomoc. Wszelkie imprezy szkolne są też wspierane finansowo przez Komisję ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz firmy prywatne działające na terenie gminy.⁴⁴

Ponadto ze środków programu „Szkoła Równych Szans” przeznaczono 1000 zł. na projekt podjazdu dla osób niepełnosprawnych oraz 7500 zł. na wykonanie tegoż podjazdu. Pozostałą kwotę do realizacji przedsięwzięcia pozyskano ze środków Urzędu Gminy oraz Urzędu Marszałkowskiego.

Dla uczniów dojeżdżających funkcjonuje w szkole **światlica** gdzie mogą oni przebywać przed i po lekcjach. W roku szkolnym 2001/2002 na zajęcia świetlicowe uczęszczało 30 uczniów lecz co roku liczba ta się zwiększała i tak w roku szkolnym 2010/2011 ze świetlicy korzysta 80 uczniów. Celem działalności świetlicy jest zapewnienie dzieciom opieki przed i po zajęciach lekcyjnych, stworzenie warunków do wypoczynku, zabaw, relaksu, odrabiania prac domowych. Światlica działa zgodnie z „Planem Pracy Światlicy”. Zajęcia dotyczą tematyki najbliższego otoczenia, rozwijają zainteresowania przyrodnicze i kulturalne. Uwzględniają również tematykę nawiązującą do dni świątecznych. Na zajęciach wykonywane są gazetki tematyczne i wystawki twórczości dziecięcej. Nauczycielki prowadzą również zabawy rozwijające aktywność twórczą, różne umiejętności i

⁴³ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w dniu 11 luty 2003 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze

Małej

⁴⁴ Tamże

wiadomości, a także wrażliwość estetyczną. Organizowane są też zabawy na świeżym powietrzu (na placu zabaw), jak również gry na świetlicy tj. zabawy konstrukcyjne, układanki puzzle, klocki, które wdrażają do obcowania w zespole. Uczniowie rozwijają upodobania czytelnicze – dzieci same czytają książki lub czyta im je nauczycielka. Prowadzone są też zajęcia plastyczne: rysowanie, lepienie, malowanie, kolorowanie, które pobudzają wyobraźnię a także wrażliwość estetyczną i sprawność manualną dzieci. Opiekunki świetlicy dbają o estetyczny wygląd świetlicy, przygotowując dekoracje odpowiadające porze roku.⁴⁵ W roku szkolnym 2009/2010 świetlica dzięki pozyskanym pieniądzązom z programu „Radosna Szkoła” została wyposażona w zabawki dydaktyczne, pomoce doskonalące sprawność ruchową, środki do doskonalenia spostrzegawczości i logicznego myślenia, układanki, gry planszowe. Na ten cel pozyskano kwotę 12 tyś. złotych. Dzięki temu nieduże pomieszczenie świetlicy stało się miejscem zabaw , w którym dzieci pod okiem nauczyciela radośnie i przyjemnie spędzają czas przed i po lekcjach.⁴⁶

Fot. 12. Świetlica szkolna

Źródło: zbiory prywatne

⁴⁵ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej w dniu 1 czerwiec 2004 r. w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

⁴⁶ Protokoły z posiedzenia Rady Pedagogicznej w latach 2005- 2011 w Szkole Podstawowej w Krzynowłodze Małej

Zakończenie

Szkoła Podstawowa w Krzynowłodze Małej powstała w 1946 roku. Na przestrzeni 65 lat istnienia realizowała zadania systemu oświaty. Zebrany materiał empiryczny wskazuje, że mimo różnych problemów z jakimi borykała się placówka to zawsze funkcjonowała ona prawidłowo.

Przez wszystkie lata swojej działalności, zawsze pełniła ona istotną rolę w życiu mieszkańców gminy Krzynowłoga Mała i w bardzo dużym stopniu wywiązywała się ze stawianych przed nią zadań, o czym świadczą osiągnięcia dydaktyczne i wychowawcze szkoły. Każdy z dyrektorów tworzył część historii szkoły, powodował, że rozwijała się, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom swoich uczniów. Wszyscy starali się efektywnie pracować w celu umocnienia pozycji placówki. Wiele razy musieli przetrwać trudności materialno – bytowe, aby dzieci mogły uczyć się w sprzyjających warunkach. Od września 2012 roku szkoła podstawowa oraz gimnazjum istniały pod wspólną nazwą: **Zespołu Szkół w Krzynowłodze Małej**. Rok szkolny 2018/2019 jest ostatnim rokiem funkcjonowania gimnazjów. W wyniku reformy ustroju szkolnego zapoczątkowanej z dniem 1 września 2017 r. gimnazja ulegają stopniowej likwidacji. Od tego czasu placówka funkcjonuje jako 8 – letnia Szkoła Podstawowa w Krzynowłodze Małej.

Obecna dyrektor Szkoły Podstawowej w Krzynowłodze Małej **Małgorzata Budna** oraz wicedyrektor **Włodzimierz Rudziński** troszczą się nie tylko o poprawianie warunków bytowych placówki. Ich starania ukierunkowane są na podniesienie jakości pracy szkoły, wyrównanie szans edukacyjnych uczniów, dbanie o jak najlepiej wykształconą kadrę pedagogiczną. Nauczyciele dbają nie tylko o rozwój uczniów, ale stale zdobywają nowe kwalifikacje, legitymując się tytułem magistra. Zdecydowana większość kadry ukończyła studia podyplomowe, a także liczne kursy i warsztaty, starając się jak najszerzej wykorzystać swoją wiedzę w pracy z uczniami.

Niniejsza praca stanowi monografię, ale wśród rzeczy zapisanych występują pewne luki. Brakuje aktu założycielskiego oraz wszelkich dokumentów z początku istnienia szkoły, te dokumenty nie zachowały się w żadnych archiwach. W kilku przypadkach baza źródłowa okazała się bardzo uboga. Dotyczy to między innymi imion i nazwisk nauczycieli uczących w szkole w poszczególnych latach. Część materiału opracowałam na podstawie rozmów z dawnymi pracownikami szkoły i zachowanych protokołów Rady Pedagogicznej. Trudno odtworzyć historię szkoły z przed 2000 roku, gdyż materiały archiwalne zaginęły lub uległy zniszczeniu.

Jako autor pracy zdaję sobie sprawę z tego, że mogły wkraść się tu pewne błędy rzeczowe i nieścisłości, wszak pamięć ludzka jest ulotna, a dokumenty niekompletne. Za wszelkie pomyłki i nieścisłości osoby zainteresowane przepraszam.

Niech ocalała i opisana pamięć o tych, którzy pracowali w szkole będzie podziękowaniem i dowodem wdzięczności za ich trud i dobre serce na polu oświaty.

Opracowanie: Elżbieta Krajewska

Bibliografia:

1. Avalon – poszukiwania historyczne, Historia Gminy Krzynowłoga Mała, Lublin 2007
2. Drwęcki A., Zarys dziejów oświaty w powiecie przasnyskim, Przasnysz 1997
3. Grzybowski M.M., Materiały do dziejów szkolnictwa na Mazowszu, Warszawa – Łowicz 1995
4. Kaczmarczyk Z., Praca nauczycieli szkół powszechnych w powiecie przasnyskim, Przasnysz 1979
5. Kronika Szkoły w Krzynowłodze Małej
6. Krzynica – kwartalnik Gminy Krzynowłoga Mała, 2009, nr. 8
7. Krzynica – kwartalnik Gminy Krzynowłoga Mała, 2010, nr. 3
8. Krzynica – kwartalnik Gminy Krzynowłoga Mała, 2011, nr. 1
9. Księgi protokołów i zebrań Rad Pedagogicznych
10. Pilch T., Bauman T., Metody badań pedagogicznych, Wyd. Żak 1995
11. Przytocka M., Historia parafii Krzynowłoga Mała, Wyd. Starostwo Powiatowe w Przasnyszu, Urząd Gminy Krzynowłoga Mała 2001
12. Pszczółkowski A.A., Szlachta Przasnyska w połowie XIX w. Warszawa 2000
13. Rawa M., Oświata w powiecie przasnyskim 1945 – 1975, Przasnysz 1985
14. Ulatowska M., Jaworski W., Zwyczajni razem – powiat przasnyski, Wyd. Starostwo Powiatowe w Przasnyszu, Łomża 2003
15. Waleszczak R., Przasnysz w latach 1866 – 1939. Zarys dziejów, Przasnysz 1999

